

**Faciliteiten voor vakbondswerk;
cao-onderzoek 2022**

datum Maart 2023

Colofon

Projectleider
Contactpersoon

mw. N.Y. Kuiper
Wetenschappelijk Medewerker
dgw-uaw-postbuscaoonderzoek@minszw.nl
Directie Uitvoeringstaken Arbeidsvoorwaardenwetgeving
Afdeling CAO-onderzoek en Beleidsinformatie

Auteurs

N. Kuiper
R. Trotter

Inhoud

Colofon—3
Samenvatting—5

1 Inleiding—6

- 1.1 Aanleiding—6
- 1.2 Afbakening en terminologie—6
- 1.3 Onderzoeksvragen—7
- 1.4 Aanpak—7
- 1.5 Leeswijzer—9

2 Vakbondswerk in de onderneming—10

- 2.1 Afspraken over vakbondswerk—10
- 2.2 Faciliteiten voor vakbondswerk—12
- 2.3 Toegang tot de onderneming—16

3 Verlof en bescherming vakbondsleden—19

- 3.1 Afspraken over vakbondsverlof—19
- 3.2 Afspraken over bescherming—19
 - Bijlage 1 Steekproefcao's—23
 - Bijlage 2 Cao's in de vleessector—28

Samenvatting

Onderzocht is in hoeverre cao's afspraken bevatten over het verlenen van faciliteiten voor vakbondswerk. Hiervoor is gebruik gemaakt van de standaardsteekproef van SZW, bestaande uit 98 reguliere cao's, tezamen van toepassing op 5 miljoen werknemers.

Faciliteiten voor vakbondswerk in de onderneming

In 81 van de 98 onderzochte cao's, van toepassing op 80% van de werknemers, staan afspraken over de aanwezigheid of de mogelijkheid van vakbondswerk.

Voor 71% van de werknemers geldt dat er in de cao afspraken zijn gemaakt over het faciliteren van vakbondswerk. Het meest voorkomende aanbod van faciliteiten bestaat uit een combinatie van vergaderruimtes en communicatiekanalen, gevolgd door alleen communicatiekanalen en alleen vergaderruimte.

Uit de afspraken blijkt niet altijd of de faciliteiten beschikbaar worden gesteld aan alleen interne en/of (ook) aan externe vakbondsvertegenwoordigers. Het beeld komt naar voren dat het faciliteren van vergaderruimtes in de helft van de gevallen (ook) gericht is op externe vakbondsmensen; voor gebruik van de communicatiekanalen is dit iets minder dan de helft.

De meest voorkomende voorwaarden aan het gebruik van de faciliteiten zijn dat er vooraf moet worden afgestemd met de werkgever en dat activiteiten zoveel mogelijk buiten werktijd moeten worden georganiseerd.

Als wordt ingezoomd op de mogelijkheid van fysieke toegang tot de onderneming voor externe vakbondsvertegenwoordigers blijkt dat hierover een afspraak staat in 54 van de 98 cao's, van toepassing op 41% van de werknemers. Dit kan zijn het gebruik mogen maken van (vergader)ruimtes in het bedrijf of meer algemene afspraken over toegang tot de onderneming.

Faciliteiten voor vakbondsleden

Op twee cao's na bevatten alle onderzochte cao's afspraken over vakbondsverlof.

In 56 cao's, van toepassing op 55% van de werknemers, staan afspraken over bescherming van vakbondsleden tegen ontslag en/of overige benadeling.

1 Inleiding

1.1 Aanleiding

In verdrag 135 van de International Labour Organization (ILO) staat vermeld dat aan vakbondsvertegenwoordigers zodanige faciliteiten in de onderneming moeten worden verleend als nodig is om hen in staat te stellen hun taken snel en efficiënt te kunnen uitvoeren. Bij verlening van de faciliteiten moet rekening worden gehouden met het in het betrokken land bestaande systeem van arbeidsverhoudingen en met de behoeften, het belang en de mogelijkheden van de desbetreffende onderneming. Het toekennen van zodanige faciliteiten mag de goede functionering van de desbetreffende onderneming niet belemmeren.

Aanbeveling 143 van de ILO geeft aan dat vakbondsvertegenwoordigers, die zelf niet werkzaam zijn in de onderneming, maar waar leden van die vakbond werken, toegang behoren te hebben tot die onderneming.

Het ILO-verdrag 135 en aanbeveling 143 geven ruimte om toepassing van bovengenoemde bepalingen te regelen bij cao. Het is daarbij aan de werkgevers en werknemers om gezamenlijk afspraken te maken over verlening van faciliteiten in de onderneming. In Nederland is dit niet wettelijk geregeld.

Aan de minister van Sociale Zaken en Werkgelegenheid is aandacht gevraagd voor toegang van vakbonden tot de werkvloer. Daarop heeft de minister aangegeven dat ze wil uitzoeken in hoeveel cao's hierover afspraken worden gemaakt.¹ Tevens heeft de Tweede Kamer een motie van de leden Maatoug, Palland en Piri aangenomen waarin wordt opgeroepen om in kaart te brengen in hoeverre in cao's afspraken worden gemaakt over toegang tot de werkvloer.² Deze motie is ingediend met de overweging dat toegang tot de werkplek in het bijzonder van belang is voor arbeidsmigranten, vanwege hun kwetsbare positie en de afhankelijkheid van hun werkgever.

Met dit onderzoek wordt bekeken in hoeverre er sprake is van afspraken in de cao over het faciliteren van vakbondswerk en waaruit deze afspraken bestaan. Het gaat om faciliteren in brede zin, van vergaderruimte ter beschikking stellen, tot het verlenen van verlof voor vakbondsleden om scholing te volgen, tot toegang van externe vakbondsmedewerkers tot bijvoorbeeld de kantine.

1.2 Afbakening en terminologie

Vakbondswerk in de onderneming bestaat vaak uit voorlichting, ophalen van input en belangenbehartiging voor werknemers in de onderneming. Vakbondswerk kan op verschillende manieren worden gefaciliteerd en hierover kunnen afspraken worden gemaakt in cao's. Zo zijn er bijvoorbeeld afspraken over informatieverstrekking door de werkgever op verzoek van de vakbond. Of afspraken over het nader invullen van bepaalde regelingen op ondernemingsniveau door werkgever en lokale vertegenwoordigers van de vakbonden. Of afspraken over financiële ondersteuning van vakbondsactiviteiten door de werkgever.

Gezien de achtergrond van dit onderzoek zijn bovengenoemde afspraken buiten beschouwing gelaten en is gefocust op het verlenen van faciliteiten ten behoeve van het vakbondswerk. Hierbij wordt onderscheid gemaakt naar

1. faciliteiten voor vakbondswerk in de onderneming,
2. faciliteiten voor vakbondsleden.

¹ Kamerstukken II 2021/22; 29 861, nr. 79 en 80.

² Kamerstukken II 2021/22; 29 861, nr. 87.

Ad 1. Faciliteiten voor vakbondswerk in de onderneming

Hieronder vallen voorzieningen die het mogelijk maken dat vakbondswerk in de onderneming kan plaatsvinden: beschikbaarheid van ruimtes voor overleg, van communicatie/publicatiekanalen en van andere technische voorzieningen.

Het ontbreken van concrete afspraken over dergelijke voorzieningen in een cao wil niet zeggen dat er geen sprake is van vakbondswerk in de onderneming. Daarom is ervoor gekozen om eerst na te gaan of er in cao's aandacht wordt besteed aan vakbondswerk. Dit kan blijken uit het bieden van de genoemde faciliteiten, maar ook bijv. door het onderstrepen van het belang van vakbondswerk, het toegang verlenen aan vakbondsvertegenwoordigers of het verwijzen naar de aanwezigheid van kaderleden.

Gezien de vraag om in kaart te brengen in hoeverre cao's afspraken bevatten over toegang tot de werkvloer wordt nader ingezoomd op bepalingen waaruit opgemaakt kan worden dat externe vakbondsvertegenwoordigers toegang hebben tot de onderneming. Dit kan zowel blijken uit de afspraak dat externe vakbondsmensen gebruik mogen maken van de faciliteiten, zoals een vergaderruimte, of uit meer algemene uitspraken dat vakbondsbestuurders toegang hebben tot de onderneming.

Ad 2. Faciliteiten voor vakbondsleden

Hieronder vallen afspraken in cao's over verlof voor vakbondsleden en bescherming tegen ontslag en andere benadeling als gevolg van het vakbondswerk.

1.3 Onderzoeksvragen

Hoofdvraag: in hoeverre bevatten cao's afspraken over het verlenen van faciliteiten voor vakbondswerk?

Aan de hand van onderstaande deelvragen is het onderzoek verder vormgegeven:

Deelvragen:

1. In hoeveel cao's wordt aandacht besteed aan vakbondswerk? Welk percentage van de werknemers betreft dit? (*hfdst. 2, par. 1*)
2. Hoeveel cao's bevatten afspraken over het aanbieden van faciliteiten voor vakbondswerk in de onderneming? Waaruit bestaan deze faciliteiten en aan wie staan deze ter beschikking? Worden er bepaalde voorwaarden gesteld aan het gebruik van deze faciliteiten? (*hfdst. 2, par. 2*)
3. In hoeveel cao's is er sprake van afspraken over fysieke toegang van externe vakbondsvertegenwoordigers tot de onderneming? (*hfdst. 2, par. 3*)
4. Hoeveel cao's hebben afspraken over verlof voor vakbondsleden t.b.v. vergaderingen/activiteiten/scholing? En hoeveel cao's bevatten afspraken met betrekking tot (ontslag)bescherming van (ex)vakbondsvertegenwoordigers? (*hfdst. 3*)

1.4 Aanpak

Voor dit onderzoek is de standaardsteekproef van SZW gebruikt, bestaande uit 98 reguliere cao's, tezamen van toepassing op 5 miljoen werknemers (zie Bijlage 1). De steekproef bestaat uit bedrijfstakcao's van toepassing op 8.000 of meer werknemers en ondernemingscao's van toepassing op 2.500 of meer werknemers. De werknemers onder de steekproefcao's vormen 89% van het totaal aantal werknemers werkend onder een cao. Daarmee is de steekproef representatief naar percentage werknemers.

De peildatum is 1-7-2022 (d.w.z. dat de cao's op die datum looptijd hadden).

De steekproef omvat 29 ondernemingscao's en 69 bedrijfstakcao's, waarvan er 51 algemeen verbindend zijn verklaard. Tabel 1.1 toont het aantal cao's in de steekproef, het aantal werknemers gebonden door cao resp. avv en het totaal aantal werknemers, naar economische sector.

Tabel 1.1 Aantal cao's en werknemers in de steekproef, naar economische sector

Economische sector	Aantal cao's	Aantal werknemers cao	Aantal werknemers avv	Totaal aantal werknemers
Landbouw	3	70.800	30.800	101.600
Industrie	18	442.100	101.100	543.200
Bouwnijverheid	4	185.800	73.500	259.300
Handel en horeca	19	962.200	274.700	1.236.900
Vervoer en communicatie	10	207.200	72.200	279.400
Zakelijke dienstverlening	19	438.800	107.800	546.600
Overige dienstverlening	25	1.956.400	174.700	2.131.100
Totaal	98	4.263.300	834.800	5.098.100

Afspraken over bescherming en verlof van vakbondsleden kunnen worden avv'd. Afspraken over toegang tot faciliteiten in de onderneming (vergaderruimtes, publicatieborden) kunnen niet avv'd worden, omdat dit in strijd is met de geldende wet- en regelgeving. Veel partijen kiezen er daarom voor de gehele bepaling of paragraaf over vakbondsangelegenheden buiten het avv-verzoek te houden. Uit een vergelijking van de cao-teksten met de bijbehorende avv-besluiten blijkt inderdaad dat cao-afspraken over rechtspositie en verlof van vakbondsleden vaker niet dan wel zijn avv'd (zie ook hoofdstuk 3). Daarom is voor dit onderzoek ook bij avv'de bedrijfstakcao's uitgegaan van de direct aan de cao gebonden werknemers. Het totaal aantal werknemers onder cao in dit onderzoek betreft 4.263.300.

Naast de steekproefcao's is een aantal cao's onderzocht die gezien hun omvang (werknemersaantal) niet in de steekproef zitten, maar qua sector wel relevant zijn voor dit onderzoek. De toegang tot de onderneming is in die sector de laatste jaren als problematisch ervaren. Het betreft cao's uit de vleessector (zie Bijlage 2).

In de analyses wordt behalve naar economische sector ook onderscheid gemaakt naar type sector en naar soort cao.

De economische sectoren landbouw, industrie, bouwnijverheid, handel & horeca, vervoer & communicatie en zakelijke dienstverlening vallen onder de sector Markt. De economische sector overige dienstverlening valt op twee cao's na onder de sectoren Overheid (incl. Onderwijs) en Zorg.

De tabellen 1.2 en 1.3 geven aan hoe de variabelen type sector en soort cao in de steekproef vertegenwoordigd zijn. Bij interpretatie van de resultaten moet rekening worden gehouden met het gegeven dat er bijvoorbeeld van bepaalde economische sectoren weinig cao's in de steekproef zitten (landbouw en bouw, resp. 3 en 4 cao's) en dat ondernemingscao's een klein percentage van het totale werknemersaantal uitmaken (6%).

Tabel 1.2 Aantal cao's en werknemers in de steekproef, naar type sector

	Aantal cao's	Aantal werknemers	Percentage werknemers
markt	75	2.324.100	54
overheid	12	890.000	21
zorg	11	1.049.200	25
totaal	98	4.263.300	100

Tabel 1.3 Aantal cao's en werknemers in de steekproef, naar soort cao

	Aantal cao's	Aantal werknemers	Percentage werknemers
bedrijfstak	69	4.021.300	94
onderneming	29	242.000	6
totaal	98	4.263.300	100

1.5 Leeswijzer

De resultaten worden gerapporteerd naar aantal steekproefcao's en percentage werknemers onder cao waarvoor de verschillende afspraken gelden.

Hoofdstuk 2 behandelt deelvraag 1 t/m 3 en gaat in op de vraag of er sprake is van cao-afspraken over faciliteiten voor vakbondswerk, en zo ja, hoe die afspraken eruit zien.

Hoofdstuk 3 gaat in op afspraken over faciliteiten voor vakbondsleden, zoals verlof voor vakbondswerk en bescherming van vakbondsleden en geeft antwoord op deelvraag 4.

De bijlagen bevatten overzichten van de steekproefcao's (1), de vleessector (2) plus de scores op de hoofdvariabelen.

2 Vakbondswerk in de onderneming

In dit hoofdstuk worden achtereenvolgens drie soorten afspraken over vakbondswerk in de onderneming behandeld:

- In de eerste paragraaf (2.1) wordt gekeken naar alle afspraken in cao's die erop duiden dat er sprake is of kan zijn van vakbondswerk in het bedrijf. Dit kan gaan om afspraken over specifieke faciliteiten, maar ook om bepalingen die bijv. algemene uitspraken bevatten over het belang van vakbondswerk voor de onderneming, dat vakbonden toegang hebben tot de onderneming of over de aanwezigheid van kaderleden in het bedrijf.
- In de tweede paragraaf (2.2) wordt ingezoomd op een deel van de afspraken uit de eerste paragraaf, namelijk de afspraken over vakbondsfaciliteiten: het gebruik mogen maken van (vergader)ruimtes, communicatie- en publicatiekanalen en technische faciliteiten.
- In de derde paragraaf (2.3) wordt ingezoomd op een ander deel van par. 2.1, namelijk die afspraken waaruit opgemaakt kan worden dat externe vakbondsmensen fysiek toegang krijgen tot de onderneming om te overleggen met werknemers. Dit gaat zowel over het gebruik mogen maken van (vergader)ruimtes door externen als om algemenere formuleringen over toegang tot de onderneming voor vakbondsvertegenwoordigers.

2.1 Afspraken over vakbondswerk

In de eerste plaats is nagegaan of er in de cao's afspraken staan over de aanwezigheid of de mogelijkheid van vakbondswerk (anders dan afspraken over verlof en bescherming van vakbondsleden). Dit kunnen zowel algemene bepalingen zijn over vakbondswerk als specifieke bepalingen over bijv. vakbondsfaciliteiten. In 81 van de 98 onderzochte cao's, van toepassing op 80% van de werknemers, wordt aandacht besteed aan vakbondswerk.

Grafiek 2.1 Aantal cao's wel/geen afspraken over vakbondswerk (n=98)

Grafiek 2.2 Percentage werknemers wel/geen afspraken over vakbondswerk (totaal werknemers = 4.263.300)

Om een indruk te geven van het soort afspraken wordt hieronder een opsomming van citaten uit cao's gegeven³:

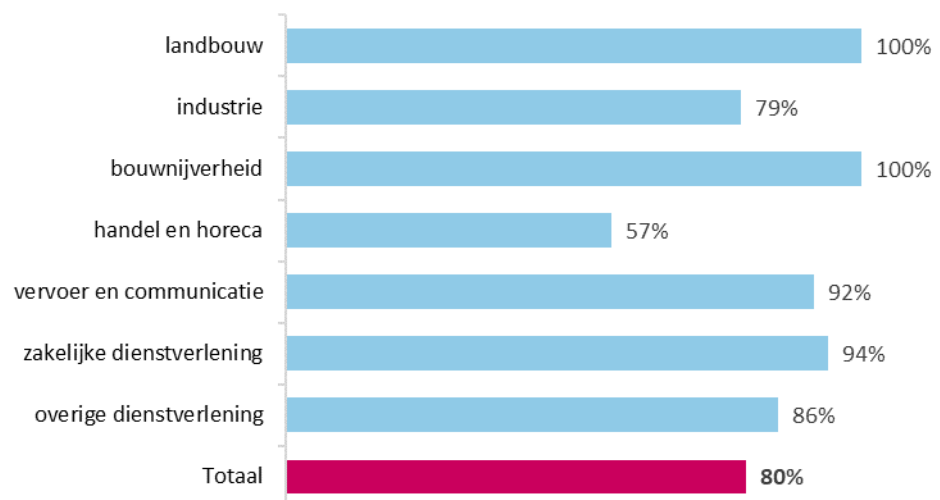
- "Aegon vindt dat een goede vertegenwoordiging van de vakorganisaties ook in het belang is van de organisatie en stimuleert die vertegenwoordiging." (*Aegon*)

³ Deze opsomming betreft algemene afspraken over vakbondswerk in cao's. Voorbeelden van afspraken over het gebruik van faciliteiten en de toegang tot de onderneming worden resp. in par. 2.2 en 2.3 gegeven.

- "Als een vakvereniging het vakbondswerk binnen de onderneming wil invoeren, kan zij dit doen na overleg met de werkgever." (*Bakkersbedrijf*)
- "Partijen van werknemerszijde mogen, in overleg met de betrokken werknemers, in een onderneming een vakbondscontactpersoon aanwijzen." (*Groen, Grond en Infrastructuur*)
- "Vakbonden melden aan de werkgever wie in de onderneming fungeert als kaderlid. Kaderleden worden in staat gesteld binnen het bedrijf werkzaamheden voor de vakverenigingen te verrichten." (*Grafimedia*)
- "De vakvereniging informeert je werkgever tijdig en schriftelijk over de instelling en de samenstelling van een vakverenigingsorgaan binnen de onderneming (bedrijfsledengroep of bedrijfsafdeling)." (*Mode-, Interieur, Tapijt- en Textielindustrie*)
- "Philips wil contacten mogelijk maken tussen de vakorganisaties en hun leden en tussen leden onderling." (*Philips*)
- "Vakorganisaties die binnen Rabobank formele organisatievormen in het leven roepen om bepaalde activiteiten te ondernemen, informeren de werkgever tijdig over doel, vorm en samenstelling." (*Rabobank*)
- "Vakbondswerk in de onderneming is een wezenlijk onderdeel van het kunnen hebben van goede arbeidsverhoudingen in de sector en binnen het bedrijf en van het hebben van een cao." (*Slagersbedrijf*)
- "Vakbonden kunnen per bedrijfsvestiging één kaderlid per 50 werknemers aanwijzen." (*Vleessector*)

In totaal geldt voor 80% van de werknemers onder een cao dat er afspraken over vakbondswerk zijn. Nagegaan is in hoeverre het wel of niet hebben van afspraken over vakbondswerk samenhangt met resp. economische sector, type sector (markt, overheid, zorg) en soort cao (bedrijfstak of onderneming).

Grafiek 2.3 Percentage werknemers met afspraken over vakbondswerk, naar economische sector

Wat betreft economische sector blijkt dat er voor 100% van de werknemers in de landbouw en in de bouw afspraken over vakbondswerk in de cao staan⁴; voor handel & horeca betreft dit 57% van de werknemers. De overige economische sectoren zitten daar tussenin.

⁴ Kanttekening: de sectoren landbouw en bouw bevatten resp. 3 en 5 cao's in het onderzoek.

Grafiek 2.4 Percentage werknemers met afspraken over vakbondswerk, naar type sector

Als gekeken wordt naar het type sector blijkt het % werknemers waarvoor vakbondswerk-afspraken gelden in de zorg hoger te zijn (97%) dan voor markt (76%) en overheid (72%).

Grafiek 2.5 Percentage werknemers met afspraken over vakbondswerk, naar soort cao

Voor werknemers in ondernemingen tenslotte gelden iets vaker vakbondsafspraken dan voor werknemers in bedrijfstakken (resp. 87 en 80%).

2.2 Faciliteiten voor vakbondswerk

Vervolgens wordt nader ingegaan op cao's waarin sprake is van het aanbieden van faciliteiten voor vakbondswerk. Onder dergelijke faciliteiten worden de volgende afspraken verstaan:

1. het gebruik mogen maken van (vergader)ruimtes in de onderneming voor vakbondsoverleg;
2. het gebruik mogen maken van interne communicatie- en publicatiekanalen om vakbondsinformatie te verspreiden;
3. het gebruik mogen maken van technische faciliteiten zoals kopieerapparaten t.b.v. vakbondswerk.

In 75 van de 98 onderzochte cao's, van toepassing op 71% van de werknemers, staan afspraken over het aanbieden van faciliteiten voor vakbondswerk.

Grafiek 2.6 Aantal cao's wel/geen afspraken over faciliteiten vakbondswerk (n=98)

Grafiek 2.7 Percentage werknemers wel/geen afspraken over faciliteiten vakbondswerk (totaal werknemers = 4.263.300)

Tabel 2.1 toont hoe vaak welke (combinaties van) faciliteiten worden aangeboden. Het meest voorkomende aanbod van faciliteiten bestaat uit vergaderruimtes én communicatiekanalen (32% van de werknemers), gevolgd door alleen communicatiekanalen (19%) en alleen vergaderruimte (16%), en voor 5% gelden alle drie soorten faciliteiten.

In 23 van de 98 cao's, van toepassing op 29% van de werknemers, zijn geen afspraken gemaakt over faciliteiten voor vakbondswerk. Dit zijn de 17 cao's zonder afspraken over vakbondswerk (20% van de werknemers), plus zes cao's waarin wel sprake is van vakbondswerk maar niet van faciliteiten (9% van de werknemers).

Tabel 2.1 Afspraken over faciliteiten voor vakbondswerk

Afspraak	Percentage werknemers	Aantal cao's
• alleen vergaderruimte (1)	16	10
• alleen communicatiekanalen (2)	19	15
• vergaderruimte én communicatie (1, 2)	32	39
• vergader, communicatie én kopieerapparaat (1, 2, 3)	5	11
• geen faciliteiten	29	23
totaal	100	98

Ter illustratie wordt hieronder het artikel Vakbondsfaciliteiten van de cao Technische Groothandel weergegeven, waarin sprake is van drie soorten faciliteiten.

Artikel 68 - Vakbondsfaciliteiten

1. De toekenning en gebruikmaking van faciliteiten binnen de onderneming aan vakverenigingen hebben betrekking op:
 - a. Het ter beschikkingstellen op de daartoe bestemde plaatsen van publicatieborden en van intranet en wel voor:
 - het doen van mededelingen van zakelijke en informatieve aard ten aanzien van de eigen onderneming of de eigen bedrijfstak;
 - het bekendmaken van de namen van vertegenwoordigers of contactpersonen van de vakvereniging;
 - het aankondigen van vergaderingen van vakverenigingen;
 - het publiceren van beknopte verslagen van deze vergaderingen;

- *kandidaatstelling van leden van de ondernemingsraad, de inhoud van de te publiceren berichten en mededelingen wordt vooraf ter kennis van de ondernemingsleiding gebracht.*
- b. *Ten behoeve van schriftelijke communicatie met leden kunnen contactpersonen en/of kaderleden van de vakverenigingen gebruik maken van tekstverwerkings- en kopieerapparatuur, voor zover in de onderneming aanwezig.*
- c. *Het ter beschikkingstellen van vergaderruimte in de onderneming, ten behoeve van vergaderingen van het verenigingsorgaan en in het algemeen ten behoeve van het onderhouden van contacten met de leden van vakverenigingen in de onderneming. Een en ander zal tijdig aangevraagd moeten worden bij de ondernemingsleiding. Het gebruik van deze vergaderruimte geschiedt in beginsel buiten of aansluitend aan de normale werktijden.*
- d. *In het kader van een individuele afspraak van een lid van een vakvereniging kan hij of zij met een bestuurder van zijn of haar vakvereniging in de onderneming afspreken mits de werknemer deze afspraak vooraf bij de werkgever aanmeldt en de bedrijfssituatie dit toestaat. De afspraak vindt bij voorkeur buiten werktijd of aansluitend aan de normale werktijd plaats. De bezoekersregeling van de onderneming blijft onverkort van kracht op deze afspraak.*

(Technische Groothandel)

Als er vergaderfaciliteiten en/of communicatiekanalen voor vakbondswerk ter beschikking worden gesteld, is uit de afspraken niet altijd duidelijk op te maken wie er wel of niet gebruik van mogen maken. Zijn de faciliteiten alleen voor interne vakbondsvertegenwoordigers bestemd (bv werknemers die kaderlid zijn), of ook voor externe vakbondsvertegenwoordigers (bv betaalde bestuursleden). Het beeld komt naar voren dat het faciliteren van vergaderruimtes in de helft van de gevallen (ook) gericht is op externe vakbondsmensen (zie ook par. 2.3); voor gebruik van de communicatiekanalen is dit iets minder dan de helft.

Zoals te zien is in het voorbeeld van de Technische Groothandel kunnen in cao's voorwaarden worden gesteld aan het gebruik van de faciliteiten. De meest voorkomende voorwaarden zijn dat er vooraf afgestemd moet worden met de onderneming en dat activiteiten zoveel mogelijk buiten werktijd moeten worden georganiseerd. Andere voorwaarden kunnen zijn dat er alleen contact mag worden gelegd met (kader)leden of dat het aantal overleggen aan een maximum per jaar is verbonden.

In zeven cao's (3% van de werknemers) krijgt de vakbond, naast eventuele andere faciliteiten, de gelegenheid zichzelf te presenteren aan (nieuwe) medewerkers, al dan niet lid van de vakbond.⁵ Twee voorbeelden:

Werkgevers en vakbonden maken op bedrijfsniveau afspraken over (...) voorlichting van vakbonden aan nieuwe werknemers tijdens opleidings- en inwerkactiviteiten. (Netwerkbedrijven)

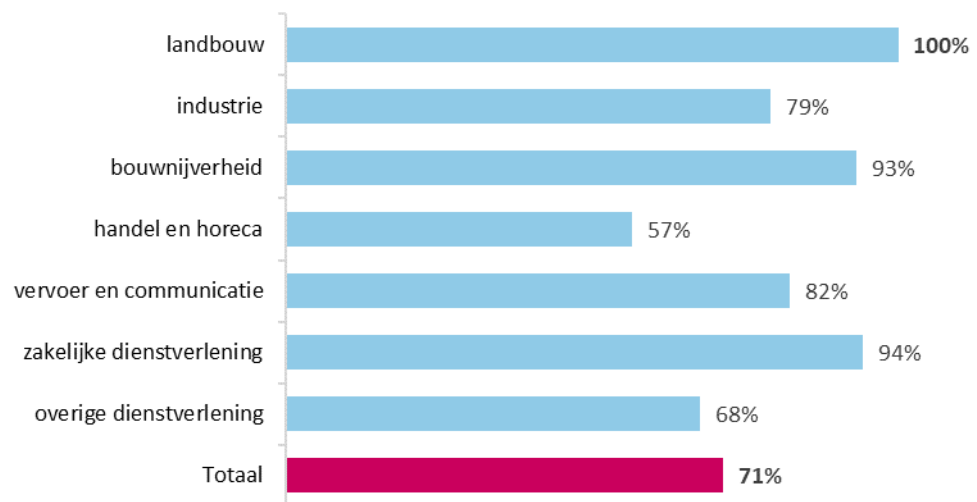
Aegon stelt elk jaar aan de vakorganisaties FNV Finance, CNV Vakmensen en De Unie faciliteiten ter beschikking om de 'Week van de vakbond' te

⁵ Dit zou eventueel ook onder toegang tot de onderneming (par. 2.3) kunnen worden geschaard, maar daar gaat het meer om de mogelijkheid om regelmatig overleg met de werknemers in de onderneming te kunnen voeren, niet om de gelegenheid om zich als vakbond te presenteren.

organiseren. Vooraf stemmen vakorganisaties met Aegon af welke activiteiten zij gaan doen tijdens deze week. (Aegon)

Tot slot is ook met betrekking tot de aanwezigheid van afspraken over faciliteiten nagegaan of er sprake is van samenhang met economische sector, type sector en soort cao.

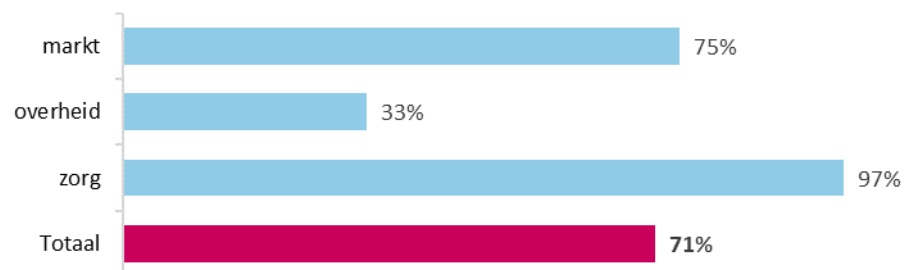
Grafiek 2.8 Percentage werknemers met afspraken over faciliteiten vakbondswerk, naar economische sector

Voor 71% van de werknemers geldt dat er sprake is van een of meerdere faciliteiten. Wat betreft economische sector is er een driedeling te maken:

- sectoren waar voor een relatief laag % werknemers sprake is van faciliteiten, namelijk handel & horeca (57%) en overige dienstverlening (68%);
- sectoren waar het % werknemers met afspraken over faciliteiten een tussenpositie innemen, te weten industrie (79%), vervoer & communicatie (82%);
- en sectoren waar het % werknemers met zo'n afspraak relatief hoog is, landbouw (100%), zakelijke dienstverlening (94%) en bouw (93%).

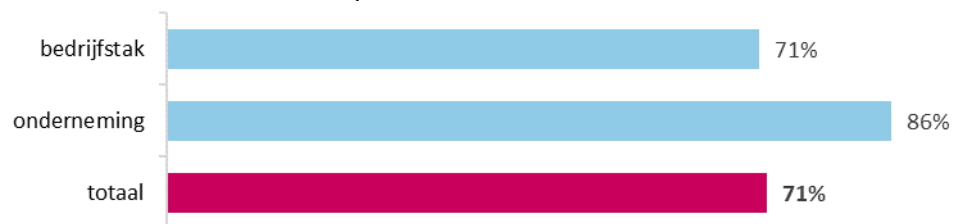
Grafiek 2.9 Percentage werknemers met afspraken over faciliteiten vakbondswerk, naar type sector

Van de werknemers in de sector overheid heeft een relatief laag % werknemers te maken met cao-afspraken over faciliteiten (33%), in de sector markt is dat 75% en in de sector zorg gelden dergelijke afspraken voor bijna alle werknemers (97%).⁶

⁶ Er zitten 11 cao's uit de sector zorg in het onderzoek.

Grafiek 2.10 Percentage werknemers met afspraken over faciliteiten vakbondswerk, naar soort cao

Voor 71% van de werknemers onder bedrijfstakcao's gelden afspraken over faciliteiten voor vakbondswerk, tegen 86% van de werknemers in ondernemingscao's.⁷

2.3 Toegang tot de onderneming

De vorige paragraaf ging over faciliteiten voor vakbondswerk in het algemeen. In deze paragraaf wordt nader ingezoomd op afspraken waaruit opgemaakt kan worden dat externe vakbondsmensen fysiek toegang krijgen tot de onderneming. Dit kan zijn door het gebruik mogen maken van (vergader)ruimtes voor overleg (zie ook par. 2.2), maar ook door een meer algemene formulering in de cao over toegang tot de onderneming. In 54 van de 98 onderzochte cao's, van toepassing op 41% van de werknemers, staat een afspraak over toegang van externe vakbondsbestuurders tot (vergaderruimtes van) de onderneming.⁸ Voor zover vermeld komt het vaker voor dat externen toegang krijgen om contact te hebben met (kader)leden dan met werknemers in het algemeen. Om een idee te geven van deze afspraken volgt eerst weer een opsomming van citaten uit een aantal cao's:

- "De vakbonden kunnen bijeenkomsten met leden binnen de bank houden in de vergaderruimtes van de bank." (*ABN AMRO*)
- "Bezoldigde bestuurders van de werknemersorganisaties bij de cao wordt op verzoek toegang verleend tot door de werkgever aangewezen ruimte in vestigingen van de werkgever ten behoeve van het onderhouden van contacten met leden van de vakbond." (*Contractcatering*)
- "Bezoldigde bestuurders/consulenten van de vakbonden hebben - voor zover de bedrijfsomstandigheden dit naar het oordeel van de werkgever toelaten - toegang tot de onderneming (winkels) voor overleg met de leiding van de onderneming, leden en niet-leden, dan wel contactpersonen en overige kaderleden van de vakbonden." (*Doe Het Zelf*)
- "De werkgever laat in overleg met de werknemersorganisaties bij deze cao een bezoldigde vakbondsbestuurder toe tot zijn onderneming." (*Glastuinbouw*)
- "Vakverenigingen worden in de gelegenheid gesteld om met de werknemers op de grote objecten (..), 1x per jaar, in werktijd, maximaal 1 uur te overleggen. Dit op voorwaarde dat deze meeting 2 weken van tevoren wordt aangekondigd en de opdrachtgever daarmee akkoord gaat." (*Schoonmaak*)
- "De werkgever zal door de werknemersorganisaties, die partij zijn bij deze cao, daartoe aangewezen bestuurder(s) toelaten in zijn onderneming." (*Timmerindustrie*)

⁷ Het percentage werknemers onder beide soorten is heel scheef verdeeld: 94% valt onder een bedrijfstak-cao en 6% onder een ondernemings-cao.

⁸ Op een na gaat dit in alle gevallen om cao's waarin ook afspraken over faciliteiten staan (vergaderruimtes en/of communicatiekanalen).

- “De uitzendonderneming informeert de opdrachtgever desgevraagd over de wens van vertegenwoordiger(s) van werknemersorganisaties om toegang tot de onderneming van de opdrachtgever te krijgen.” (*Uitzendkrachten*)
- “Bestuurders van de vakorganisatie mogen de onderneming bezoeken binnen het kader van daarover vooraf gemaakte afspraken met de werkgever.” (*Verzekeringsbedrijf*)
- “Vakbonden kunnen in overleg met de werkgever gebruik maken van bedrijfsruimte voor vakbondsvergaderingen over bedrijfsaangelegenheden.” (*Vleessector*)

Grafiek 2.11 Aantal cao’s wel/geen afspraken over toegang onderneming (n=98)

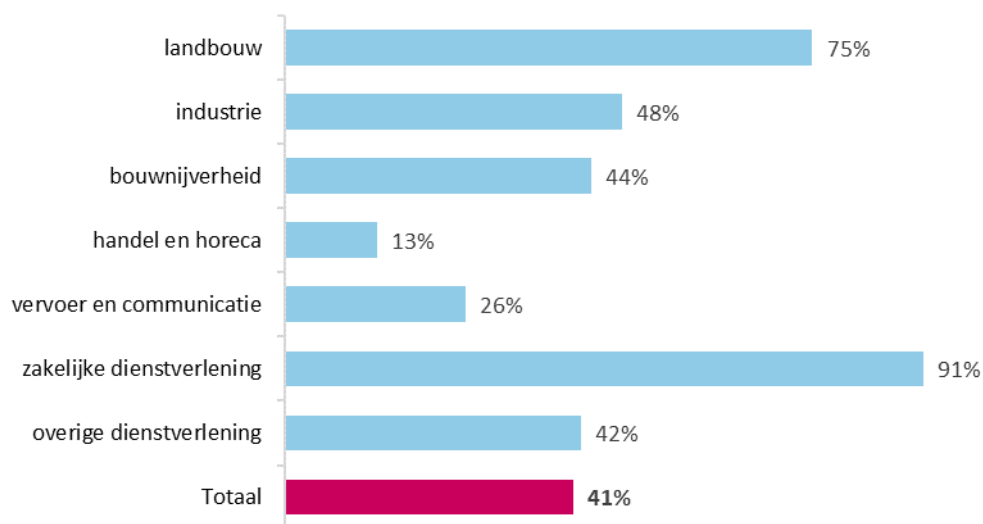

Grafiek 2.12 Percentage werknemers wel/geen afspraken over toegang onderneming (totaal werknemers = 4.263.300)

Ook hier is nagegaan in hoeverre het wel of niet hebben van dergelijke afspraken samenhangt met resp. economische sector, type sector en soort cao.

Grafiek 2.13 Percentage werknemers met afspraken over toegang onderneming, naar economische sector

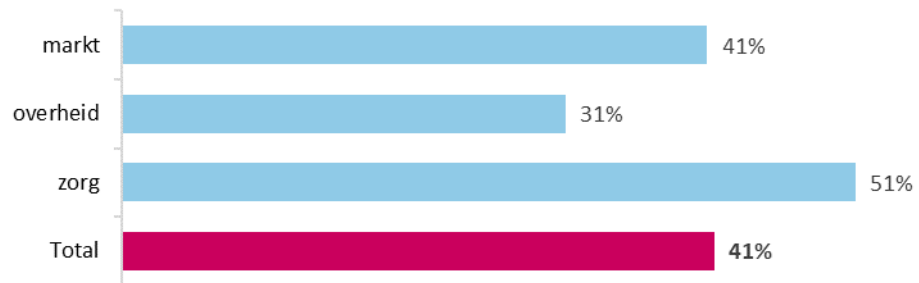

Wat betreft economische sector is er een driedeling te maken:

- sectoren waar voor een relatief laag % werknemers een afspraak over toegang vakbonden geldt, namelijk handel & horeca (13%) en vervoer & communicatie (26%);
- sectoren waar het % werknemers met cao-afspraken over toegang rond het gemiddelde zit, te weten industrie (48%), bouwnijverheid (44%) en overige dienstverlening (42%);

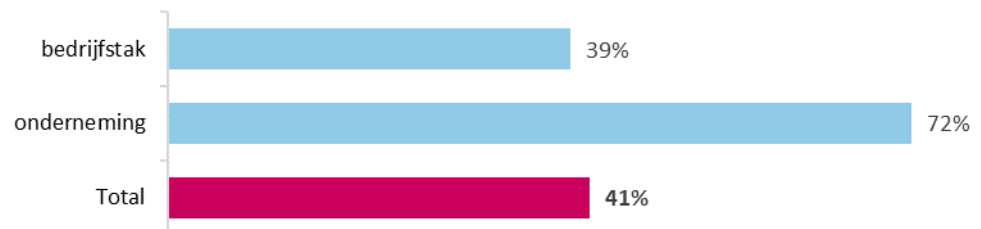
- en sectoren waar het % werknemers met zo'n afspraak relatief hoog is, landbouw (75%) en zakelijke dienstverlening (91%).⁹

Grafiek 2.14 Percentage werknemers met afspraken over toegang onderneming, naar type sector

De percentages werknemers met afspraken over toegang naar type sector zijn als volgt: overheid 31%, markt 41% en zorg 51%.

Grafiek 2.15 Percentage werknemers met afspraken over toegang onderneming, naar soort cao

Voor werknemers onder een ondernemings-cao gelden naar verhouding vaker afspraken over toegang voor vakbondsmensen dan voor werknemers onder een bedrijfstak-cao, resp. 72 en 39% van de werknemers. Het ligt voor de hand dat het makkelijker is dergelijke afspraken voor de eigen onderneming te maken dan die op te leggen aan een hele bedrijfstak.

⁹ Kanttekening: sector landbouw heeft 3 cao's in het onderzoek, sector zakelijke dienstverlening 19 cao's.

3 Verlof en bescherming vakbondsleden

Naast concrete faciliteiten die vakbondsvertegenwoordigers in staat stellen hun taken in ondernemingen te kunnen uitvoeren, is het ook van belang dat werknemers die (kader)lid zijn hun rol kunnen en durven te vervullen. Daarom wordt in dit hoofdstuk gekeken naar afspraken over vakbondsverlof en over de bescherming van vakbondsleden.

3.1 Afspraken over vakbondsverlof

Vakbondsverlof is het recht om werktijd te besteden aan vakbondsactiviteiten. Dat kan scholing zijn die door de vakbonden verzorgd wordt, maar ook deelname in overleggen van de vakbond. Op twee cao's na (Horeca en Nederlandse Spoorwegen, samen 7% van de werknemers) bevatten alle onderzochte cao's afspraken over vakbondsverlof. Dit betekent dat sommige cao's zonder afspraken over vakbondswerk/faciliteiten wel afspraken over vakbondsverlof hebben. In een aantal cao's wordt vakbondsverlof onder bijzonder/buitengewoon verlof/verzuim geschaard.

Een voorbeeld:

*4.6 VAKBONDSVERLOF / 4.6.1 Vrijaf met behoud van salaris
Als de werknemer lid is van een vakbond, geeft de werkgever hem - onder de in 4.6.2 genoemde voorwaarden - vrijaf met behoud van salaris voor:*

- a. het als officieel afgevaardigde deelnemen aan een bondscongres, bondsraad, algemene vergadering of vergelijkbare organen;*
- b. het als officieel afgevaardigde deelnemen aan cao-onderhandelingen in de ROM;*
- c. het deelnemen aan cursussen die door de vakbonden worden georganiseerd. (Metalektro)*

Bepalingen over vakbondsverlof kunnen, anders dan bepalingen over vakbondsfaciliteiten, algemeen verbindend worden verklaard. Dit onderzoek omvat 50 avv'de bedrijfstakcao's met een bepaling over vakbondsverlof (excl. Horeca). Deze cao's hebben betrekking op 57% van de werknemers (direct onder cao, niet door avv). Van deze 50 cao's zijn de bepalingen over verlof in 26 gevallen wel (22% van de werknemers) en 24 gevallen niet avv'd (35% van de werknemers).

3.2 Afspraken over bescherming

Bescherming tegen ontslag

In BW 7:670 lid 5 is geregeld dat werknemers niet kunnen worden ontslagen vanwege hun vakbondswerk: "De werkgever kan de arbeidsovereenkomst niet opzeggen wegens het lidmaatschap van de werknemer van een vereniging van werknemers die krachtens haar statuten ten doel heeft de belangen van de leden als werknemer te behartigen dan wel wegens het verrichten van of deelnemen aan activiteiten ten behoeve van die vereniging, tenzij die activiteiten in de arbeidstijd van de werknemer worden verricht zonder toestemming van de werkgever."

In 36 van de 98 onderzochte cao's, van toepassing op 39% van de werknemers onder cao, is ook een bepaling opgenomen over ontslagbescherming. Een voorbeeld:

Een vertegenwoordiger van een vakorganisatie zal niet worden ontslagen, indien hij ook niet zou worden ontslagen als hij geen vertegenwoordiger van de vakorganisatie zou zijn. (Uitgeverijbedrijf)

Van de 36 cao's met een bepaling over ontslagbescherming gaat het in 26 gevallen om avv'de bedrijfstakcao's. In negen cao's (3% van de werknemers) is de ontslagbepaling wel avv'd en in 17 cao's (29% van de werknemers) niet.

Bescherming tegen overige benadeling

Behalve ontslag kan een werknemer vanwege zijn vakbondswerk ook op andere manieren worden benadeeld, bijvoorbeeld in beloning en promotiekansen of door intimidatie.

In 45 van de 98 onderzochte cao's, van toepassing op 36% van de werknemers onder een cao, is een bepaling opgenomen over bescherming tegen benadeling. Twee voorbeelden:

De uitzendkracht die werkzaam is in branches en bedrijven waar activiteiten van werknemersorganisaties plaatsvinden (waaronder ledenvergaderingen vanwege cao-onderhandelingen, stiptheidsacties of stakingen), zal daaraan kunnen deelnemen zonder dat hij wordt belemmerd dan wel benadeeld door de uitzendonderneming. De uitzendonderneming spreekt de opdrachtgever er op aan als deze de uitzendkracht benadeelt als gevolg van zijn vakbondsactiviteiten. (Uitzendkrachten)

De werkgever draagt er zorg voor, dat een kaderlid van de werknemersorganisaties uit hoofde van zijn verenigingswerk in de onderneming niet in zijn positie als werknemer wordt geschaad. (Zorgvervoer en taxi)

Van de 45 cao's met een bepaling over bescherming tegen benadeling gaat het in 25 gevallen om avv'de bedrijfstakcao's. In tien cao's (8% van de werknemers) is de ontslagbepaling wel avv'd en in 15 cao's (17% van de werknemers) niet.

Bescherming werknemers

Cao's kunnen de bepaling ontslagbescherming bevatten, de bepaling tegen overige benadeling, beide bepalingen of geen van beide. In 42 cao's is geen van beide bepalingen aangetroffen (45% van de werknemers), en in 56 cao's zijn een of beide aangetroffen (55% van de werknemers).

Grafiek 3.1 Aantal cao's wel/geen afspraken over bescherming werknemers (n=98)

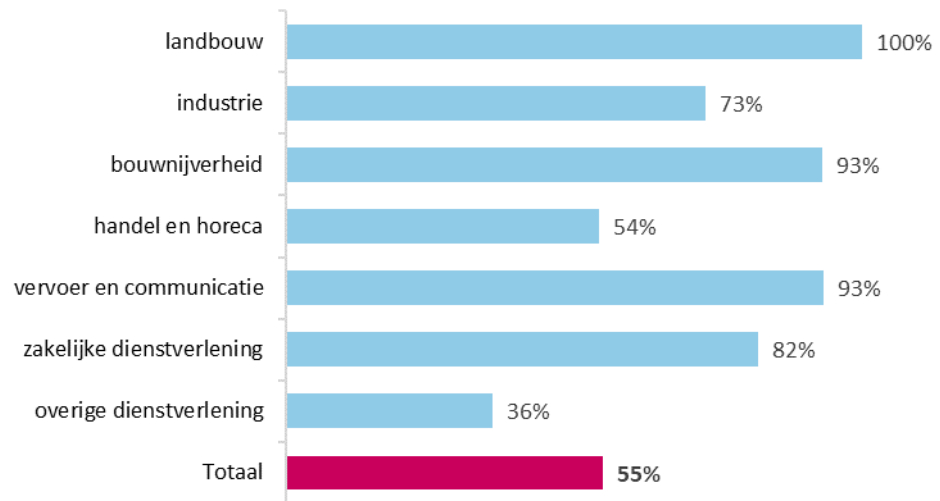

Grafiek 3.2 Percentage werknemers wel/geen afspraken over bescherming werknemers (totaal werknemers = 4.263.300)

Nagegaan is in hoeverre het wel of niet hebben van afspraken over bescherming werknemers samenhangt met resp. economische sector, type sector en soort cao.

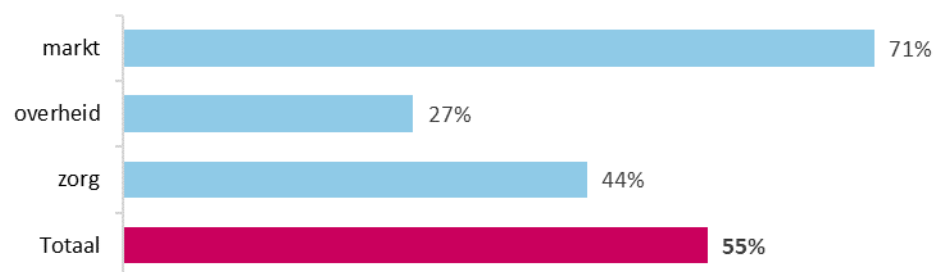
Grafiek 3.3 Percentage werknemers met afspraken over bescherming werknemers, naar economische sector

Wat betreft economische sector is er een driedeling te maken:

- sectoren waar voor een relatief laag % werknemers sprake is van een of twee beschermende bepalingen, namelijk overige dienstverlening (36%);
- sectoren waar het % werknemers met afspraken over bescherming een tussenpositie innemen, te weten handel & horeca (54%), industrie (73%), en zakelijke dienstverlening (82%);
- en sectoren waar het % werknemers met dergelijke afspraken relatief hoog is, landbouw (100%), bouw (93%) en vervoer & communicatie (93%).

Grafiek 3.4 Percentage werknemers met afspraken over bescherming werknemers, naar type sector

Van de werknemers in de sector overheid heeft een relatief laag % te maken met cao-afspraken over bescherming (27%), in de sector zorg is dat 44% en in de sector markt gelden dergelijke afspraken voor 71% van de werknemers.

Grafiek 3.5 Percentage werknemers met afspraken over bescherming werknemers, naar soort cao

Voor 54% van de werknemers onder bedrijfstakcao's gelden afspraken over bescherming voor vakbondsleden, tegen 72% van de werknemers in ondernemingscao's.

Bijlage 1 Steekproefcao's

Tabel B1 Steekproefcao's (98) naar economische sector; aan/afwezigheid van afspraken over vakbondswerk algemeen, faciliteiten vakbondswerk, toegang onderneming, vakbondsverlof en bescherming vakbondsleden.

cao naam/sector	vakbonds-werk algemeen (par. 2.1)	faciliteiten vakbonds-werk (par. 2.2)	toegang onderneming (par. 2.3)	vakbond sverlof (par. 3.1)	bescher-ming vakbonds -leden (par. 3.2)
landbouw en visserij					
GLASTUINBOUW	ja	ja	ja	ja	ja
GROEN, GROND EN INFRASTRUCTUUR	ja	ja	nee	ja	ja
OPEN TEELTEN	ja	ja	ja	ja	ja
industrie					
BAKKERSBEDRIJF	ja	ja	ja	ja	ja
DSM NL SERVICES B.V.	nee	nee	nee	ja	ja
GRAFIMEDIA	ja	ja	ja	ja	nee
HEINEKEN NEDERLAND	ja	ja	ja	ja	ja
M&T CARROSSERIEBEDRIJF	ja	ja	nee	ja	ja
M&T METAALBEWERKINGSBEDRIJF	ja	ja	nee	ja	ja
MERCK SHARP & DOHME	nee	nee	nee	ja	nee
METALEKTRO	ja	ja	ja	ja	ja
METALEKTRO VOOR HET HOGER PERSONEEL (HP)	ja	ja	ja	ja	ja
MEUBELINDUSTRIE EN MEUBILERINGSBEDRIJVEN	ja	ja	ja	ja	ja
MODE- INTERIEUR-TAPIJT- EN TEXTIELINDUSTRIE	ja	ja	ja	ja	ja
NETWERKBEDRIJVEN	ja	ja	nee	ja	nee
PHILIPS	ja	ja	ja	ja	ja
PRODUCTIE- EN LEVERINGSBEDRIJVEN	nee	nee	nee	ja	nee
SOCIALE WERKVOORZIENING	nee	nee	nee	ja	nee
TATA STEEL	ja	ja	ja	ja	ja
TIMMERINDUSTRIE	ja	ja	ja	ja	ja
ZOETWARENINDUSTRIE	nee	nee	nee	ja	nee
bouwnijverheid					
BOUW EN INFRA	ja	ja	ja	ja	ja

cao naam/sector	vakbonds werk algemeen (par. 2.1)	faciliteiten vakbonds- werk (par. 2.2)	toegang onder- neming (par. 2.3)	vakbond sverlof (par. 3.1)	bescher- ming vakbonds -leden (par. 3.2)
M&T TECHNISCH INSTALLATIEBEDRIJF	ja	ja	nee	ja	ja
PRORAIL	ja	ja	ja	ja	ja
SCHILDERS-, AFWERKINGS- EN GLAZETBEDRIJF IN NEDERLAND	ja	nee	nee	ja	nee
handel en horeca					
ALBERT HEIJN BV VOOR HET PERSONEEL VAN LOGISTICS	ja	ja	ja	ja	ja
APOTHEKEN	nee	nee	nee	ja	nee
CONTRACTCATERINGBR ANCHE	ja	ja	ja	ja	ja
DOE-HET-ZELFBRANCHE	ja	ja	ja	ja	ja
GROENTEN EN FRUIT, GROOTHANDEL IN	ja	ja	ja	ja	ja
HORECA- EN AANVERWANTE BEDRIJF	nee	nee	nee	nee	nee
IKEA NEDERLAND B.V. EN INTER IKEA SYSTEMS B.V.	ja	ja	ja	ja	nee
INFORMATIE-, COMMUNICATIE- EN KANTOORTECHNOLOGIE BRANCHE (ICK)	ja	ja	ja	ja	nee
KANTOORVAKHANDEL	nee	nee	nee	ja	nee
LEVENS MIDDELEN, GROOTWINKELBEDRIJVE N VGL	ja	ja	nee	ja	ja
LEVENS MIDDELENBEDRI JF	ja	ja	nee	ja	ja
MOTORVOERTUIGENBED RIJF EN TWEEWIELERBEDRIJF	ja	ja	nee	ja	ja
RECREATIE	ja	ja	ja	ja	ja
RETAIL NON-FOOD	nee	nee	nee	ja	nee
SLAGERSBEDRIJF	ja	ja	ja	ja	ja
TANKSTATIONS EN WASBEDRIJVEN	ja	ja	nee	ja	ja
TECHNISCHE GROOTHANDEL	ja	ja	ja	ja	ja
TEXTIELGOEDEREN EN AANVERWANTE ARTIKELN, GROOTHANDEL IN	ja	ja	ja	ja	nee

cao naam/sector	vakbonds werk algemeen (par. 2.1)	faciliteiten vakbonds- werk (par. 2.2)	toegang onder- neming (par. 2.3)	vakbond sverlof (par. 3.1)	bescher- ming vakbonds- leden (par. 3.2)
VLEESSECTOR	ja	ja	ja	ja	ja
vervoer en communicatie					
BEROEPSGOEDERENVER- VOER OVER DE WEG EN DE VERHUUR VAN MOBIELE KRANEN	ja	ja	nee	ja	ja
DHL LOGISTICS NEDERLAND	ja	ja	nee	ja	ja
GVB	ja	ja	ja	ja	nee
KPN	ja	ja	nee	ja	nee
NS (NEDERLANDSE SPOORWEGEN)	nee	nee	nee	nee	ja
OPENBAAR VERVOER	ja	ja	nee	ja	ja
POSTNL (VOOR POSTBEZORGERS)	ja	ja	ja	ja	ja
POSTNL (VOOR POSTNL)	ja	ja	ja	ja	ja
UITGEVERIJBEDRIJF	ja	ja	ja	ja	ja
ZORGVERVOER EN TAXI	ja	nee	nee	ja	ja
zakelijke dienstverlening					
ABN-AMRO	ja	ja	ja	ja	nee
ACHMEA B.V.	ja	ja	ja	ja	ja
AEGON NEDERLAND N.V.	ja	ja	ja	ja	ja
ANWB	ja	ja	ja	ja	ja
APG GROEP	nee	nee	nee	ja	nee
BEVEILIGING, PARTICULIERE	ja	ja	ja	ja	ja
DE VOLKSBANK	ja	ja	ja	ja	ja
HOVENIERSBEDRIJF IN NEDERLAND	ja	ja	ja	ja	nee
ING-BANK	ja	ja	ja	ja	nee
NBBU UITZENDKRACHTEN	ja	ja	ja	ja	ja
NN	ja	ja	ja	ja	ja
RABOBANK	ja	ja	ja	ja	ja
REISBRANCHE	ja	ja	nee	ja	nee
ROYAL FLORAHOLLAND	ja	ja	ja	ja	ja
SCHOONMAAK- EN GLAZENWASSERSBEDRIJ- F	ja	ja	ja	ja	ja
STICHTING WAGENINGEN RESEARCH	ja	ja	nee	ja	nee

cao naam/sector	vakbonds werk algemeen (par. 2.1)	faciliteiten vakbonds- werk (par. 2.2)	toegang onder- neming (par. 2.3)	vakbond sverlof (par. 3.1)	bescher- ming vakbonds -leden (par. 3.2)
UITZENDKRACHTEN ABU	ja	ja	ja	ja	ja
VERZEKERINGSBEDRIJF	ja	ja	ja	ja	ja
WOONDIENSTEN	nee	nee	nee	ja	nee
overige dienstverlening					
DEFENSIE-PERSONEEL	nee	nee	nee	ja	nee
FOKUS EXPLOITATIE, STICHTING	ja	nee	ja	ja	nee
GEESTELIJKE GEZONDHEIDSZORG (GGZ)	ja	ja	ja	ja	ja
GEHANDICAPTENZORG	ja	ja	nee	ja	nee
GEMEENTEN	ja	nee	nee	ja	ja
HOGER BEROEPSONDERWIJS	ja	ja	ja	ja	nee
HUISARTSENZORG	nee	nee	nee	ja	nee
JEUGDZORG	ja	ja	nee	ja	nee
KINDEROPVANG VOOR KINDERCENTRA EN GASTOUDERBUREAUS	ja	ja	nee	ja	nee
MBO (MIDDELBAAR BEROEPSONDERWIJS EN VOLWASSENENEDUCATI E)	ja	ja	ja	ja	nee
NEDERLANDSE UNIVERSITEITEN	ja	ja	ja	ja	ja
POLITIE-PERSONEEL	nee	nee	nee	ja	nee
PRIMAIR ONDERWIJS	ja	nee	nee	ja	nee
PROVINCIES	ja	nee	nee	ja	ja
RIJK	nee	nee	nee	ja	nee
SANQUIN BLOEDVOORZIENING	ja	ja	nee	ja	nee
SOCIAAL WERK, WELZIJN EN MAATSCHAPPELIJKE DIENSTVERLENING	ja	ja	nee	ja	nee
SOCIALE VERZEKERINGSBANK	nee	nee	nee	ja	nee
UITVAARTBRANCHE	ja	ja	ja	ja	nee
UITVOERINGSINSTITUUT WERKNEMERSVERZEKER INGEN (UWV)	ja	ja	nee	ja	ja
UNIVERSITAIR MEDISCHE CENTRA	ja	ja	ja	ja	nee

cao naam/sector	vakbonds werk algemeen (par. 2.1)	faciliteiten vakbonds- werk (par. 2.2)	toegang onder- neming (par. 2.3)	vakbond sverlof (par. 3.1)	bescher- ming vakbonds -leden (par. 3.2)
VERPLEEG-, VERZORGINGSHUIZEN EN THUISZORG EN JEUGDGEZONDHEIDSZO RG	ja	ja	ja	ja	ja
VOORTGEZET ONDERWIJS	ja	ja	ja	ja	nee
ZIEKENHUIZEN	ja	ja	nee	ja	nee
ZWEMBADEN	ja	ja	ja	ja	nee

Bijlage 2 Cao's in de vleessector

De cao van de Vleessector maakt onderdeel uit van de SZW-steekproef, maar andere cao's in de vlees- en pluimvee-industrie vallen door hun lagere werknemersaantal buiten de steekproef. In bestuurlijke overleggen van de Minister van SZW en de Minister van LNV met de vleessector is aandacht gevraagd voor de toegang van vakbonden tot de werkvloer. Een aantal van deze bedrijfstak- en ondernemingscao's in deze sector is daarom alsnog onderzocht op de aanwezigheid van afspraken over vakbondswerk, faciliteiten, toegang tot de werkvloer en verlof en bescherming van vakbondsleden.

De resultaten staan in tabel B2. Voor de volledigheid is de cao van de Vleessector hier ook in opgenomen. Tussen haakjes de werknemersaantallen (alleen wn's die rechtstreeks onder de cao vallen, niet door avv).

Tabel B2 Afspraken over vakbondswerk in vlees- en pluimveecao's

	vakbonds- werk algemeen	faciliteiten vakbonds- werk	toegang onderneming	vakbonds- verlof	bescherming vakbonds- leden
Vleessector (7.600 wn's)	x	x	x	x	x
Vleeswarenindus- trie (3.256 wn's)	x	x	x	x	x
Pluimvee verwerkende industrie (3.177 wn's)	x	x	x	x	-
Ambachtelijke pluimvee- en wildbedrijven (1.050 wn's)	-	-	-	x	-
Gemaksvoedings- industrie (2.877 wn's)	x	x	x	x	-
Zeevisbedrijf (343 wn's)	-	-	-	x	-
Compaxo (430 wn's)	x	x	X	x	x
Plukon Poultry Holding (684 wn's)	x	x	X	x	x
Rendac Son (320 wn's)	x	-	-	x	-
Tyson Foods (210 wn's)	x	x	x	x	x

Zeven van de tien onderzochte cao's in de vlees- en pluimveesector hebben afspraken over toegang van vakbonden tot de werkvloer. De betreffende bepalingen worden hieronder vermeld.

Vakbonden kunnen in overleg met de werkgever gebruik maken van bedrijfsruimte voor vakbondsvergaderingen over bedrijfsaangelegenheden.
(Vleessector)

1. *Indien de vakbonden daartoe de wens te kennen geven, zal de werkgever ten behoeve van het onderhouden door de vakbonden van contacten met hun leden, in de onderneming faciliteiten verlenen.*
2. *In het sub 1 genoemde geval zullen deze faciliteiten kunnen bestaan uit:*
(...)
 - *het door de werkgever, afhankelijk van de omstandigheden en de strekking van de vergadering en als regel buiten bedrijfstijd, ten behoeve van het eigen personeel bedrijfsruimte beschikbaar stellen voor vakbondsvergaderingen over bedrijfsaangelegenheden.*

(Vleeswarenindustrie; Compaxo)

In verband hiermee verleent de werkgever aan vakbonden de volgende faciliteiten als de vakbond daarom vraagt:

- *het beschikbaar stellen van een ruimte voor overleg tussen of met de leden van de vakbond binnen het bedrijf, in de regel buiten bedrijfstijd;*
(...)

(Pluimvee verwerkende industrie)

Bij de faciliteiten wordt in het bijzonder gedacht aan: (...)

- b. *de mogelijkheid van contact binnen de onderneming maar buiten werktijd met de districtbestuurder van de vakbond. (...)*

De werkgever zal op verzoek van de vakorganisatie de bedrijfskantine, dan wel een geschikte overlegruimte ter beschikking stellen voor overleg aangaande cao uitleg aan zijn leden en overige werknemers binnen het bedrijf.

(Gemaksvoedingsindustrie)

Werkgever en vakverenigingen zullen in onderling overleg aard, omvang en vorm van de ten behoeve van het bedrijvenwerk te creëren faciliteiten vaststellen. In dit verband wordt gedacht aan: (...)

- c. *Overleg tussen voorzitter en/of secretaris van een bedrijfsledengroep met bezoldigde functionarissen van diens vakverenigingen binnen de locatie, alsmede binnen werktijd, indien zulks buiten werktijd niet mogelijk is.*
- d. *Het beschikbaar stellen van vergaderruimten.*

(Plukon Poultry Holding; Tyson Foods)